

Historia, funkcje, systemy źródeł prawa

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Ustawa Konstytucyjna Królestwa Polskiego z dnia 27 listopada 1815 r.*, dostępny w internecie: libr.sejm.gov.pl [dostęp 22.04.2020 r.].
- Źródło: *Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym*, dostępny w internecie: lexlege.pl [dostęp 22.04.2020 r.].

- Źródło: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 13.05.2020 r.].
- Źródło: Sławomir Pilipiec, *Kultura prawna a prawo obywatela do ochrony słusznego interesu*, „*Studia Iuridica Lublinensia*”, nr 15/2011, s. 143–144.
- Źródło: Agata Kunicka-Goldfinger, Joanna Piłat, Maciej Podbielkowski, *Repetytorium. Wiedza o społeczeństwie. Liceum – poziom podstawowy i rozszerzony*, Warszawa – Bielsko-Biała 2011, s. 187.
- Źródło: oprac. własne.
- Źródło: *Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, 22.07.1952 r.*, dostępny w internecie: libr.sejm.gov.pl [dostęp 30.06.2020 r.].

Historia, funkcje, systemy źródeł prawa

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Materiał jest częścią serii „*Repetitorium*”.

W tym materiale powtórzymy wiadomości z jednego z działów z wiedzy o społeczeństwie. Powtórzenie opierać się będzie na zestawie ćwiczeń interaktywnych z zakresu historii, funkcji i systemów prawa oraz pracy z tekstami źródłowymi i multimediami. W dalszej części znajdują się dokładniejsze informacje na temat tego, jak czytać polecenia oraz odpowiadać na pytania. Podpowiadamy, na co warto zwrócić uwagę.

Twoje cele

- Wskażesz najważniejsze funkcje prawa.
- Scharakteryzujesz systemy źródeł prawa.
- Przeanalizujesz typy poleceń do ćwiczeń dotyczących historii, funkcji oraz systemów źródeł prawa.
- Ocenisz swoją wiedzę, wykonując zestaw ćwiczeń.

Przeczytaj

Ćwiczenia

W powtórkowych lekcjach skupimy się na części poświęconej pytaniom. Odnoszą się one do wielu różnych materiałów źródłowych (nie tylko tekstów oraz ilustracji, ale również map, tabel czy wykresów itp.). Przede wszystkim musisz dokładnie zapoznać się z materiałami źródłowymi, ale także zwrócić uwagę na polecenia. Poniżej przybliżamy, jak rozumieć polecenia w zadaniach różnego typu:

Pamiętajcie, że odpowiedź musi odnosić się do źródła – błędem jest bazowanie wyłącznie na swojej wiedzy i zignorowanie podanego źródła. Chodzi bowiem o to, aby osoba odpowiadająca na pytanie umiejętnie połączyła analizę materiału źródłowego z własną wiedzą. Nie bójcie się korzystać z posiadanych informacji i zawsze odwołujcie się do podanych źródeł. Pamiętajcie również o tym, by wczytywać się w polecenia – czasem wiedza własna nie jest potrzebna, czasem tekst to tylko inspiracja, a innym razem należy połączyć wiedzę z interpretacją tekstu.

Historia, funkcje, systemy źródeł prawa

Funkcje prawa

Konstytucja

Konstytucja to najwyższy akt prawny państwa. W konstytucji:

- reguluje się ustrój polityczny (określenie suwerena, jego organizacja i kompetencje, wyłanianie i odwoływanie władz);
- określa się system społeczno-gospodarczy (zakres swobody inicjatywy gospodarczej, dominujący system własności, zakres udziału państwa w kształtowaniu stosunków pracy);
- wymienia się katalog podstawowych wolności, praw i obowiązków człowieka i obywatela oraz sposób legalnej nowelizacji (zmiany) samej konstytucji.

We współczesnych demokracjach istnieją materialne, instytucjonalne i proceduralne narzędzia gwarantujące nadrzędność ustawy zasadniczej nad wszystkimi innymi aktami prawnymi.

Ze względu na różne aspekty rozróżniamy różne rodzaje konstytucji.

Rodzaje konstytucji

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ustawa

Jest to [normatywny akt prawny](#) uchwalany przez organ przedstawicielski – centralną władzę ustawodawczą (w państwach federalnych przez władze ustawodawcze podmiotów federacji). Normy ustawowe są nadrzędne wobec wszystkich aktów podstawowych, czyli wykonawczych.

Dekret

W niektórych systemach konstytucyjnych dekret to akt prawny równy ustawie, wydawany przez organy władzy wykonawczej. Ścieżka dekretowa pełni z reguły funkcję zastępczą w stosunku do zwykłego trybu ustawodawczego. Przewidziana jest w sytuacjach wymagających bezzwłocznego rozstrzygnięcia (np. stany nadzwyczajne). Materie regulowane dekretami są z reguły znacznie ograniczone przez ustawę zasadniczą. Wykluczona jest w tym trybie np. zmiana konstytucji, ordynacji wyborczej, budżetu. Dekrety podlegają zazwyczaj kontroli następczej ze strony parlamentu, który może je łatwo uchylić.

Akty podustawowe

Są to akty normatywne wydawane przez organy władzy wykonawczej na podstawie ustawy i w granicach przez tę ustawę wskazanych, które z zasady uszczegóławiają rozwiązania ogólniej w niej sformułowane.

Prawo miejscowe

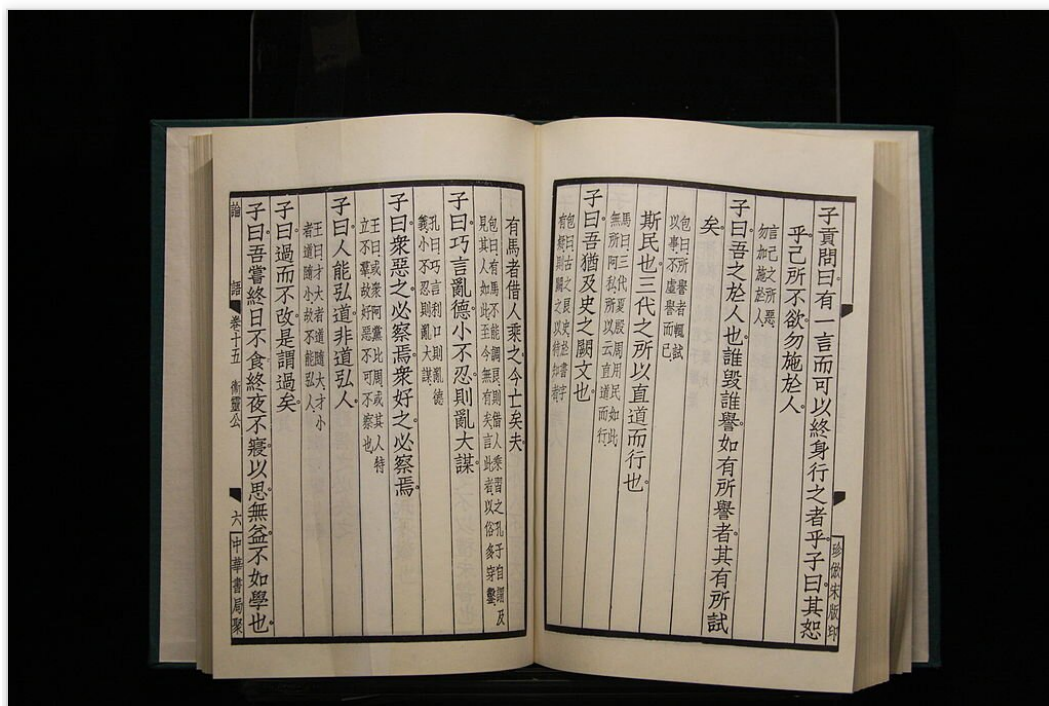
Są to akty normatywne wydawane przez władze lokalne/regionalne, obowiązujące wszystkich obywateli jedynie na terenie ich działania. Akty prawa miejscowego mogą być wydawane na podstawie i w granicach upoważnienia zawartego w akcie rangi ustawowej (ustawie lub dekreście).

Słownik

normatywny akt prawny

akt organu państwa, zawierający ogólne reguły postępowania (normy prawne) sformułowane w języku prawnym i zapisane w postaci przepisów

W późniejszych wiekach pod wpływem chrześcijaństwa wypracowano teorię prawa naturalnego ustanowionego przez Stwórcę, dostępnego każdemu rozumowi ludzkiemu i wiążącego wszystkich. Prawo stanowione powinno dostosować się zawsze do jego wskazań. Idea prawa naturalnego ma swój kontekst światopoglądowy. Jej przeciwnicy podnoszą zarzut, że jej przyjęcie pociąga za sobą opowiedzenie się państwa za opcją teistyczną (wiarą w Boga).

Dialogi konfucjańskie zawierały myśl złotej reguły etycznej prawa natury.
Bjoertvedt, CC BY-SA 3.0

Oświecenie

Od czasów oświecenia popularna stała się idea pozytywizmu prawnego. Utożsamia ona wszelkie prawo z normami stanowionymi przez człowieka.

Zasada ta, adaptowana do warunków demokracji, oznaczała, że ustawodawca może dowolnie kształtować treść prawa, ale musi ono być akceptowane przez większość.

Współczesność

Doświadczenie wyniesione z XX-wiecznych totalitaryzmów spowodowało wznowienie debaty o uzasadnieniu mocy wiążącej normy prawa stanowionego. Wielu zbrodniarzy

wojennych podnosiło np. kwestie prawomocności sądu nad ich czynami, które były legalne w świetle prawa obowiązującego w ich państwach.

Główni oskarżeni podczas procesu w Norymberdze
Ray D'Addario, domena publiczna

Kompromisem między zwolennikami prawa naturalnego i pozytywizmu prawnego jest koncepcja uznania wyjątkowego charakteru źródeł wolności i praw człowieka. Konstytucja RP z 1997 r. wskazuje, że jest nim „przyrodzona i niezbywalna godność osoby ludzkiej”, będąca fundamentem całego systemu norm stanowionych. Ona sama stanowi jednak wyjątek: jest ujęta jako pierwotna wobec woli ustawodawcy, nienaruszalna, a treść owych norm jest niejako odkrywana w świecie społecznym i deklarowana przez ustrojodawcę, nie zaś uchwalana przez parlament.

Ćwiczenie 1

Opisz jedno ze źródeł prawa obowiązującego w Polsce.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz akt prawny, który jest ustawą.

Traktat z Lizbony ratyfikowany przez Sejm

uchwała Sejmu o stanie wojny

rozporządzenie z mocą ustawy

Kodeks postępowania administracyjnego

Ćwiczenie 2

Uporządkuj źródła prawa w Polsce, rozpoczynając od najważniejszego.

rozporządzenia

ratyfikowane umowy międzynarodowe

akty prawa miejscowego

ustawy i akty równe ustawom

umowy międzynarodowe niewymagające ratyfikacji

Konstytucja

Przeczytaj tekst i wykonaj polecenie.

((Sławomir Pilipiec

Kultura prawna a prawo obywatela do ochrony słusznego interes

Każde społeczeństwo ma własny, indywidualny model struktury społecznej i model społecznych funkcji zapewniających porządek społeczny. (...) W państwach, w których dominuje siła, władza oparta jest na przymusie, a przemoc jest zewnętrzna wobec jednostek i nielegitymizowana społecznie. Prawo nie jest systemem, ale środkiem stosowania siły, a ta determinuje zachowania i myślenie społeczne. Zatem podstawowym zadaniem państwa jest ochrona interesu społecznego, rozumianego najczęściej jako interes władzy czy państwa. W państwach, w których prawo jest podstawowym elementem porządku społecznego, porządek prawny (system prawny) również jest zewnętrzny wobec jednostki. Prawo może nie być utożsamiane z interesem jednostki, lecz jako formalnie równe dla wszystkich chroni zarówno interes społeczny, jak i interes obywatela. Siła władzy ograniczona jest prawem.

Źródło: Sławomir Pilipiec, *Kultura prawna a prawo obywatela do ochrony słusznego interes*, „*Studia Iuridica Lublinensia*”, nr 15/2011, s. 143–144.

Wyjaśnij, jaką rolę pełni prawo w obu przedstawionych systemach.

Przeczytaj tekst i wykonaj polecenie.

“ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* ”

Art. 95

1. Władzę ustawodawczą w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują Sejm i Senat.
2. Sejm sprawuje kontrolę nad działalnością Rady Ministrów w zakresie określonym przepisami Konstytucji i ustaw.

Źródło: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 13.05.2020 r.].

Podaj nazwę funkcji prawa, do której odnosi się podany fragment Konstytucji RP.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

“ *Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej* ”

Art. 151

1. Najwyższym organem władzy państwowej jest Sejm (...).
2. Sejm jako najwyższy wyraziciel woli ludu pracującego miast i wsi urzeczywistnia suwerenne prawa narodu.
3. Sejm uchwała ustawy oraz sprawuje kontrolę nad działalnością innych organów władzy i administracji państwowej. (...)

Art. 261

1. W okresach między sesjami Sejmu Rada Państwa wydaje dekryty z mocą ustawy. Rada Państwa przedstawia dekryty Sejmowi na najbliższej sesji do zatwierdzenia.
2. Dekryty wydane przez Radę Państwa podpisują Przewodniczący Rady Państwa i jej Sekretarz. Ogłoszenie dekretu w Dzienniku Ustaw zarządza Przewodniczący Rady Państwa.

Źródło: *Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*, 22.07.1952 r., dostępny w internecie: libr.sejm.gov.pl [dostęp 30.06.2020 r.].

Rozstrzygnij, czy jest to konstytucja państwa demokratycznego. Swoje zdanie uzasadnij.

Rozstrzygnięcie:

Uzasadnienie:

Ćwiczenie 6

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj polecenie.

“ *Ustawa Konstytucyjna Królestwa Polskiego z dnia 27 listopada 1815 r.* ”

Tytuł VII. Urządzenie ogólne

Uznawszy w naszym sumieniu, iż niniejsza ustawa konstytucyjna odpowiada Naszym ojcowskim zamiarom, dążącym do utrzymania we wszystkich klasach poddanych Naszych Królestwa Polskiego pokoju, zgody i jedności tak potrzebnej dla ich swobodnego bytu i do ustalenia szczęśliwości którą im pragniemy zjednać – nadaliśmy i nadajemy im niniejszą ustawę konstytucyjną, którą przyjmujemy za siebie i za Naszych następców. Nakazujemy nadto wszystkim władzom publicznym jej wykonanie.

Działo się w zamku Naszym królewskim w Warszawie, dnia 27 listopada 1815 r.

Aleksander

Źródło: *Ustawa Konstytucyjna Królestwa Polskiego z dnia 27 listopada 1815 r.*, dostępny w internecie: libr.sejm.gov.pl [dostęp 22.04.2020 r.].

Podaj, jakim mianem określa się konstytucję ze względu na opisany sposób jej uchwalenia.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj polecenie.

“ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* ”

Art. 87

1. Źródłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są: konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia.

Źródło: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 13.05.2020 r.].

Podaj nazwę wymienionego w art. 87 aktu podustawowego.

Ćwiczenie 8

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj polecenie.

Jednostka ta wydaje akty prawne dotyczące:

- wewnętrznego ustroju gminy oraz jednostek pomocniczych,
- organizacji urzędów i instytucji gminnych,
- zasad zarządu mieniem gminy,
- zasad i trybu korzystania z gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej,
- spraw porządkowych związanych z koniecznością ochrony życia, spokoju i bezpieczeństwa publicznego.

Źródło: oprac. własne.

Podaj nazwę organu wydającego akty prawa miejscowego dotyczące wymienionych zagadnień.

Dla nauczyciela

Autorka: Dorota Czarny

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Historia, funkcje, systemy źródeł prawa

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

V. Prawo w Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń:

2) przedstawia źródła prawa w Rzeczypospolitej Polskiej – wykazuje szczególną moc konstytucji; przedstawia procedurę ustawodawczą.

Zakres rozszerzony

XI. System prawa w Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń:

1) rozróżnia źródła, z których wywodzą się normy w różnych systemach prawnych (prawo: zwyczajowe, precedensowe, religijne, pozytywne).

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wskazuje najważniejsze funkcje prawa;
- charakteryzuje systemy źródeł prawa;
- analizuje typy poleceń do ćwiczeń dotyczących historii, funkcji oraz systemów źródeł prawa;
- ocenia swoją wiedzę, wykonując zestaw ćwiczeń.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- burza mózgów;
- JIGSAW;
- analiza tekstu źródłowego;
- quiz;
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- flipcharty i markery;
- pudełko na pytania uczniów.

Przebieg zajęć:

Przed lekcją.

1. Uczniowie mają za zadanie zapoznać się z tematem w e-materiale w celu aktywnego uczestnictwa w lekcji podsumowującej. Następnie na pojedynczych kartkach zapisują 5 pytań.

Faza wstępna

1. Nauczyciel przedstawia temat lekcji.
2. Uczniowie na podstawie wiadomości zdobytych przed lekcją proponują cele zajęć.
3. Nauczyciel prosi uczniów, aby do pudełka wrzucili przygotowane w domu pytania.

Faza realizacyjna

1. Uczniowie tworzą grupy czteroosobowe i wybierają spośród siebie osobę koordynującą. Na przygotowanych arkuszach znajdują się pytania do opracowania przez poszczególne zespoły dotyczące historii prawa, konstytucji, ustawy, dekretu, aktów podustawowych i prawa miejscowego.

2. Prowadzący wyznacza czas na przygotowanie odpowiedzi.

3. Po wyznaczonym czasie grupy mieszają się – uczniowie z poszczególnych zespołów, opracowujący ten sam fragment materiału, spotykają się w grupach ekspertów. Tam porządkują swoją wiedzę, wyjaśniają wątpliwości i zastanawiają się, w jaki sposób najlepiej przedstawić i wyjaśnić dane zagadnienie. Uczniowie wracają do swoich macierzystych zespołów i uczą się wzajemnie. Każdy członek grupy powinien umieć wyjaśnić przedstawione zagadnienia i wiadomości dotyczące historii, funkcji oraz systemów źródeł prawa.

4. Koordynatorzy pracy grup przedstawiają swoje odpowiedzi. W razie konieczności nauczyciel wspólnie z uczniami koryguje i uzupełnia informacje. Arkusze zawieszane są w wyznaczonym miejscu.

5. Nauczyciel wspólnie z uczniami ustala kryterium punktowania i oceniania grup za prawidłowe, samodzielne i szybkie rozwiązanie quizu.

6. Uczniowie dobierają się parami, prowadzący podchodzi do grup z pudełkiem, w którym są pytania (każda grupa losuje 5 pytań lub mniej, zależy od czasu, jaki pozostał do końca lekcji).

7. Po wykonaniu zadania w wyznaczonym czasie następuje podsumowanie zabawy i ocena według ustalonego kryterium.

Faza podsumowująca

1. Uczniowie samodzielnie wykonują wskazane ćwiczenia przez nauczyciela, a następnie wspólnie omawiają odpowiedzi.

2. Osoby lub grupy najaktywniejsze na lekcji otrzymują oceny.

Praca domowa:

Napisz krótką notatkę zawierającą najistotniejsze informacje dotyczące historii, funkcji, systemów źródeł prawa.

Materiały pomocnicze:

Sławomir Pilipiec, *Kultura prawna a prawo obywatela do ochrony słusznego interesu*, „*Studia Iuridica Lublinensia*”, nr 15/2011.

Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalona przez Sejm Ustawodawczy w dniu 22 lipca 1952 r., libr.sejm.gov.pl.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., prawo.sejm.gov.pl.

Ustawa Konstytucyjna Królestwa Polskiego z dnia 27 listopada 1815 r., libr.sejm.gov.pl.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Zasoby z prezentacji multimedialnej można wykorzystać do przeprowadzenia lekcji odwróconej.